

Dijital Dönüşüm ve Teknostres: Tasarım Odaklı Çözümler

Digital Transformation and Technostress: Design-Oriented Solutions

Nuri TAŞKIN

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article:

Taşkın, N. (2025). Dijital dönüşüm ve teknostres: Tasarım odaklı çözümler. *Bilgi Dünyası*, 26(1), 360-367. doi: 10.15612/BD.2025.840

Makale türü / Paper type: Kitap Tanıtımı / Book Review

DOI: 10.15612/BD.2025.840

Geliş Tarihi / Received: 02.06.2025

Kabul Tarihi / Accepted: 22.06.2025

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 30.06.2025

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, Türkiye.

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <https://bd.org.tr>

Dijital Dönüşüm ve Teknostres: Tasarım Odaklı Çözümler

Kaan Çınar

İstanbul: Hiperyayın, 2025, 352 s.

ISBN 978-625-6078-66-6

Nuri TAŞKIN*

Öz

Bu çalışmada “Dijital Dönüşüm ve Teknostres: Tasarım Odaklı Çözümler” adlı kitabın tanıtılması amaçlanmıştır. Kitap, Kaan Çınar’ın 2024 yılında tamamladığı “Bilgi Hizmetlerinde Kullanıcı Uyumlu Dijital Dönüşüm Süreçleri, Teknostres ve Tasarım Odaklı Düşünme Stratejileri” başlıklı doktora tezinden türetilerek yayımlanmıştır. Dört bölümden oluşan bu çalışmada, bilgi hizmetlerinde kullanıcı uyumlu dijital dönüşüm, teknostres ve tasarım odaklı düşünme yaklaşımı gibi konuları ele alınmaktadır. Kitapta, tasarım odaklı düşünme yaklaşımlarının bilgi ve belge yönetimi alanında nasıl uygulanabileceği, kullanıcıların karşılaştığı teknostres sorunları ve bu sorunlara yönelik kapsamlı çözüm önerileri işlenmektedir. Araştırmacıların bu kitap aracılığıyla bilgi hizmetlerinde kullanıcı uyumlu dijital dönüşüm, teknostres ve tasarım odaklı düşünme gibi güncel konular hakkında bilgi edinme fırsatı bulacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar sözcükler: Teknostres, tasarım odaklı düşünme, dijital dönüşüm, bilgi ve belge yönetimi, kütüphane.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, nuri.taskin@medeniyet.edu.tr

Digital Transformation and Technostress: Design-Oriented Solutions

Kaan Çınar

İstanbul: Hiperyayın, 2025, 352 s.

ISBN 978-625-6078-66-6

Nuri TAŞKIN*

Abstract

This study aims to examine the book titled “Digital Transformation and Technostress: Design-Oriented Solutions.” The book was published as a derivative of the doctoral dissertation titled “User-Compatible Digital Transformation Processes, Technostress, and Design-Oriented Thinking Strategies in Information Services,” completed by Kaan Çınar in 2024. This book, consisting of four chapters, addresses topics such as user-compatible digital transformation, technostress, and the design-oriented thinking approach in information services. The book explores how design-oriented thinking approaches can be implemented in the field of information and documentation management, the technostress issues faced by users, and comprehensive solution proposals for these problems. Through this book, researchers have the opportunity to gain insights into current topics such as user-compatible digital transformation, technostress, and design-oriented thinking in information services.

Keywords: *Technostress, design thinking, digital transformation, information and records management, library.*

* Asst. Prof., İstanbul Medeniyet University, Department of Information and Records Management, nuri.taskin@medeniyet.edu.tr

Giriş

Bilgi merkezlerinin günümüzde etkin ve sürdürülebilir biçimde hizmetlerini yürütebilmesinin ön koşullarından biri, dijital çağın dinamiklerine uyum sağlamalarıdır. Bu süreç bilgi merkezlerini zorunlu bir dijital dönüşüme yönlendirmektedir. Dijital dönüşüm sadece teknoloji ile ilişkilendirilmemeli, bilgi merkezinin stratejik olarak yeniden yapılandırıldığı süreç olarak da kabul edilmelidir (Çınar, 2025, s. 46). Dijital dönüşüm bilgi merkezleri ve bilgi hizmetlerinde önemli fırsatlar sunmakla birlikte, sürece eşlik eden ve dezavantaj potansiyeli bulunan psikolojik ve kurumsal etkiler de göz ardı edilemeyecek düzeydedir. Özellikle, dijital dönüşüm süreçlerinin yol açtığı teknostres olgusu, bu bağlamda bilgi profesyonelleri ve kullanıcılar üzerinde belirgin riskler yaratmaktadır. Bilgi merkezlerinin bu etkilerle başa çıkabilmek için mevcut yapılarını sistematik biçimde analiz etmeleri, sorun alanlarını doğru şekilde tespit etmeleri ve çözüm için teknik, insani ve yönetsel boyutları içeren bütüncül yaklaşımlar geliştirmeleri gerekmektedir. Bu çerçevede, teknostresin etkilerini azaltmada ve kullanıcı odaklı çözümler üretmede tasarım odaklı düşünme stratejileri önemli bir potansiyele sahiptir.

Türkiye’de teknostres konusuna ilişkin akademik araştırmalar yapılmakla birlikte, özellikle kütüphanecilik alanında bu çalışmaların sınırlı sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) alan yazını çerçevesinde teknostrese odaklanan çalışmalar arasında Akınoğlu (1993); Çınar (2017); Çınar ve Furat (2024); Çınar (2024); Çınar (2025); Demir (2023) ve Kanık (2023) tarafından yapılan araştırmalar yer almaktadır. Ayrıca, “dijital dönüşüm” konusu ile ilgili olarak Akbulut (2024) tarafından hazırlanmış bir çalışma da bulunmaktadır. “Tasarım odaklı düşünme” yaklaşımının ise bilgi merkezlerinde yenilikçi yöntemleri inceleyen bazı çalışmalarda yüzeysel biçimde incelendiği tespit edilmiş; ancak konuyu doğrudan ve kapsamlı biçimde ele alan müstakil bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sayın Çınar tarafından kaleme alınan bu eserde genel olarak, bilgi hizmetlerinde kullanıcı uyumlu dijital dönüşüm süreçleri, teknostres olgusu ve teknostresle başa çıkmada tasarım odaklı düşünme stratejilerinin rolü ele alınmıştır. Eserde, teknostresin çeşitli boyutları tanımlanmış, özellikle kütüphanelerdeki dijital dönüşümün etkileri vurgulanmıştır. Dijital olgunluk düzeylerinin belirlenmesi ve tasarım odaklı düşünme yöntemlerinin bilgi ve belge yönetimi disiplini çerçevesinde aktarıldığı eserde, bu yöntemlerin uygulamaları hakkında bilgi profesyonelleri, özellikle kütüphaneciler ve üniversite öğrencileri için rehber niteliğinde bilgiler de sunulmuştur.

Eserin “Bilgi hizmetlerinde kullanıcı uyumlu dijital dönüşüm” başlıklı birinci bölümünde (s. 41-122), dijital dönüşümün bilgi hizmetleri alanındaki yansımaları ve kullanıcı uyumluluğunun önemini ele alınmıştır. Dijital dönüşüm sürecinde sadece teknolojiye değil, destekleyici ekosisteme de odaklanmanın gerekliliği diğer çalışmalarda da örneklerle açıklamıştır (Akbulut, 2024). Bu bölümde, dijitalleşmenin sadece teknik değil aynı zamanda kullanıcı deneyimini dönüştüren bir süreç olduğuna

vurgu yapılmış ve dijital dönüşüm sürecinin bilgi hizmetlerine yansımaları, kullanıcı odaklı bir bakış açısıyla incelenmiştir. Öncelikle Web teknolojilerinin gelişim aşamaları (Web 1.0'dan Web 6.0'a kadar) açıklanarak dijital dönüşümün temel altyapısı ortaya konmuştur. Dijital dönüşüm teknolojilerinin kütüphanelere yansımaları alt başlığında, kütüphanelerin geçirdiği değişim Kütüphane 1.0 ve Kütüphane 2.0 olarak açıklanmıştır. Kütüphane 2.0 alt başlığında, bloglar, wikiler, sosyal ağlar, etiketleme, RSS (Really Simple Syndication) beslemeleri, anlık mesajlaşma araçları, yeni nesil kataloglar ve podcast'ler gibi Web 2.0 tabanlı uygulamaların bilgi hizmetlerindeki yeri değerlendirilmiştir. Diğer alt başlıklarda, büyük veri, bulut bilişim, nesnelerin interneti ve yapay zekâ gibi güncel dijital teknolojilerin kütüphanelerdeki kullanım potansiyeli örneklerle tartışılmıştır. ChatGPT, Watson, Replika, Siri, Alexa, DeepMind gibi yapay zekâ uygulamaları özelinde yapay zekânın bilgi erişim süreçlerine katkılarına değinilmiştir. Bölümde, bireylerin teknolojiye yönelik yoğun ilgisi ve bağımlılığı "Teknolust / Tekno-Aşk" kavramı çerçevesinde incelenmiştir. Dijital dönüşümün yapısal bileşenleri ile bu sürecin başarısı açısından stratejik önemi olan faktörler aktarılmıştır. Bu bölümde, çalışmanın önemli çıktılarından biri olan Dijital Olgunluk Ölçeğine ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Söz konusu ölçek, dijital olgunluk iş modeli, strateji, kültür, organizasyon, süreç, teknoloji, kullanıcılar ve paydaşlar olmak üzere yedi boyutta geliştirilmiştir. Kütüphanelerin dijital dönüşüm düzeylerini değerlendirmek ve stratejik planlama süreçlerine katkı sağlamak amacıyla, mevcut literatür ve uzman görüşleri doğrultusunda oluşturulan bu ölçek; nitel bir yaklaşımla geliştirilmiş ve kütüphanelere özgü bir model olarak tasarlanmıştır. Uygulamalardan elde edilen geri bildirimler doğrultusunda, Dijital Olgunluk Ölçeğinin güncellenmekte olduğu ve ölçeğin yenilenmiş versiyonunun ayrı bir yayınlı paylaşılacağı belirtilmiştir. Mevcut ölçekte tanımlanan her bir boyut için hangi hesaplama yönteminin kullanıldığı, "iş modeli" boyutu ve genel olgunluk düzeyi üzerinden örneklendirilerek açıklanmıştır. Dijital Olgunluk Ölçeği kapsamında her bir boyuta ilişkin olgunluk düzeyinin hesaplanması üç temel adımdan oluşmuştur. İlk adımda, ilgili boyuta ait anket sorularına verilen yanıtlar (1-5 arası) toplanmıştır. İkinci adımda, her bir sorunun kütüphane açısından taşıdığı stratejik öneme göre ağırlık katsayıları belirlenmiştir. Üçüncü adımda ise bu ağırlıklar kullanılarak her boyutun olgunluk düzeyi hesaplanmış; böylece kütüphanenin bu alandaki dijital olgunluğu sayısal olarak ifade edilebilmiştir. Tüm boyutlara yönelik hesaplamalar tamamlandıktan sonra, elde edilen veriler doğrultusunda kütüphanenin genel dijital olgunluk düzeyi de belirlenmiştir. Süreç boyunca her bir adım detaylandırılmış; hesaplamaların nasıl yapıldığı ve sonuçların nasıl yorumlandığı açıklanmıştır.

Eserin ikinci bölümünde (s. 123-150) "Teknostres" konusu ele alınmıştır. Bu kavramla ilgili çalışmaların büyük bir bölümünde; bireysel verimlilik, örgütsel bağlılık, iş tatmini konularıyla teknostresin ilişkisine odaklanılmış; daha az sayıda araştırmada ise işten ayrılma niyeti, bireysel performans, son kullanıcı memnuniyeti, iş tükenmişliği, işe adanmışlık, bilgi iletişim teknolojileri kullanımını genişletme niyeti gibi değişkenler incelenmiştir (Sezgin, 2023, s. 22-23). Eserin bu bölümünde ise dijital dönüşümün

kullanıcılar ve bilgi hizmeti sunan kurumlar üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilerden biri olan teknostres konusu bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Öncelikle teknostres kavramının tanımı ve tarihçesi sunularak kavramın ortaya çıkışı, gelişimi ve bilgi toplumundaki yeri bağlamında kuramsal bir çerçeve oluşturulmuş ve teknostresin kütüphaneler özelindeki etkileri, kullanıcılar ve bilgi profesyonelleri yönleriyle değerlendirilmiştir. Teknolojinin getirdiği yeniliklerin beraberinde taşıdığı stres türlerinin, bilgi hizmetlerinin etkinliğini nasıl etkileyebileceği açıklanmış, bunlarla birlikte dijital teknolojilerin bilgi merkezlerindeki çalışma ortamını ve hizmet yapısını nasıl dönüştürdüğü de irdelenmiştir. Eserin teknostres ile ilgili bu bölümünün önemli bir kısmı, teknostrese neden olan faktörlerin sınıflandırılmasına ayrılmıştır. Kişilik özellikleri, kullanıcı odaklı hizmet anlayışından uzak sistem tasarımları, teknolojik altyapı eksiklikleri ve kurumsal yapıların yetersizlikleri gibi başlıklar altında teknostresin kaynakları sistematik biçimde analiz edilmiştir. Ayrıca teknostresin bilgi profesyonelleri ve kullanıcılar üzerindeki sonuçları –örneğin motivasyon düşüklüğü, tükenmişlik hissi, bilgiye erişimden kaçınma gibi– detaylı biçimde ele alınmış ve bilgi hizmetlerinin kalitesine olan etkilerine dikkat çekilmiştir. Bölüm sonunda teknostresle başa çıkma yöntemleri ele alınmış, bireysel ve kurumsal düzeyde uygulanabilecek çözüm stratejileri değerlendirilmiştir. Bu kapsamda stresle baş etme teknikleri, dijital okuryazarlık eğitimleri, kullanıcı deneyimi tasarımı ve kurumsal destek mekanizmaları gibi çeşitli önerilere yer verilmiştir.

“Tasarım odaklı düşünme yaklaşımı” başlıklı üçüncü bölümde (s. 151-198), kullanıcı ihtiyaçlarına duyarlı çözümler üretmeyi merkezine alan tasarım odaklı düşünme yaklaşımı, kuramsal ve uygulamalı yönleriyle ele alınmıştır. İlk olarak, yaklaşımın tarihsel gelişim süreci açıklanarak tasarım odaklı düşünme biçiminin nasıl ortaya çıktığı ve günümüzde hangi alanlarda benimsendiği aktarılmıştır. Kütüphaneler bağlamında tasarım odaklı düşünmenin önemi, programlardan hizmetlere, fiziksel mekânlardan dijital sistemlere kadar geniş bir perspektiften değerlendirilmiştir. Kullanıcı deneyimini iyileştirmeye yönelik olarak, yaklaşımın bilgi hizmetlerine nasıl entegre edilebileceği üzerinde durulmuştur. Bölümde ayrıca tasarım odaklı düşünme süreci üç temel aşama çerçevesinde sunulmuştur: İlham (inspiration), Fikir Üretme (ideation) ve Uygulama (implementation). İlham aşamasında problem tanımı, kısıtların belirlenmesi ve kullanıcı araştırmasının nasıl yapılacağı gibi konular işlenmiştir. Fikir üretme ve uygulama bölümlerinde ise yaratıcı çözümlerin geliştirilmesi ve test edilmesi adımları detaylandırılmıştır. Tasarım odaklı düşünme araştırmalarında sürecini destekleyen araçlara da geniş yer verilmiştir. Personalar, netnografi, paydaş haritaları, müşteri yolculuğu haritaları, hizmet akış şemaları ve hızlı prototipleme gibi yöntemlerle, kullanıcı ihtiyaçlarının anlaşılması ve çözümlerin tasarlanması sürecinin nasıl yapılandırılabilirliği açıklanmıştır.

Konuya ilişkin araştırma verilerinin istatistiksel analizinin yapıldığı dördüncü bölümde (s. 199-313), araştırma verilerinin istatistiksel olarak nasıl değerlendirildiği

kapsamlı şekilde sunulmuştur. İlk olarak, araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliği test edilmiş ve hipotezlerin geçerliliği istatistiksel yöntemlerle sorgulanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine dair ayrıntılı bilgiler sunularak, üniversite, cinsiyet, yaş ve çalışma durumu gibi değişkenlerin dağılımı tablo ve grafiklerle desteklenerek açıklanmıştır. “Tekno aşırı yük”, “tekno istilâ”, “tekno karmaşa/karmaşıklık”, “tekno güvensizlik” ve “tekno belirsizlik” gibi teknostres boyutları, her biri için ayrı ayrı belirlenen araştırma soruları ve bu soruların yanıtlarından elde edilen veriler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Ayrıca, aşırı rol yüklenmesi, üretkenlik düzeyi ve pandemi sonrası hibrit dönemin etkileri gibi faktörler de analiz edilerek, teknostresin çok boyutlu yapısı derinlemesine incelenmiştir.

Dördüncü bölümün ardından “Sonuç ve Öneriler” (s. 315-332) başlığında dijital dönüşüm ve teknostres süreçlerine dair yapılan kapsamlı analizlerin sonuçları özetlenmiş ve bilgi kurumları için öneriler sunulmuştur. Dijital olgunluğun artırılması ve teknostresin azaltılması üzerine geliştirilen stratejiler hem akademik hem de uygulayıcı perspektiflerden ele alınarak, geleceğe yönelik yol haritası oluşturulmuştur. Son olarak, üniversite öğrencileri ve kütüphaneciler için hazırlanmış olan, bir günlük Tasarım Odaklı Düşünme Atölyesi tanıtılmıştır. Kullanıcı merkezli çözümler geliştirme becerisini artırmayı hedefleyen atölye, dijital dönüşümün getirdiği zorluklara yaratıcı ve etkili yanıtlar üretilmesine de katkı sağlamıştır.

Eserde dijital dönüşümün bilgi hizmetlerine yansıyan boyutları, kullanıcı perspektifiyle bütünleştirilerek teknolojik gelişmeler, kurumlara etkileri ve kullanıcıya yansıyan sonuçlar sistematik çerçevede ele alınmıştır. Ayrıca bilgi kurumlarının dijitalleşme sürecinde karşılaştığı zorluklar incelenmiş ve teknostres olgusunun anlaşılması ile yönetilmesine yönelik teorik ve pratik temeller sunulmuştur. Çalışma bu açıdan akademik araştırmalar ve saha uygulamaları için referans oluşturabilecek niteliktedir. Eserde bilgi hizmetlerinde yenilikçi ve insan merkezli çözümler geliştirilmesine yönelik olarak tasarım odaklı düşünme yaklaşımının teorik temelleri ve pratik araçları sistematik biçimde aktarılmıştır. Dijital dönüşüm süreçlerinde kullanıcıların karşılaştığı stres faktörleri somut verilerle sunulmuş ve bilgi kurumlarının hizmet tasarımı açısından dikkate alması gereken temel unsurlar bilimsel verilerle desteklenmiştir. Sonuç olarak eser, dijital dönüşüm sürecinde bilgi kurumlarının karşılaştığı yapısal, teknolojik ve yönetsel sorunları; kullanıcı uyumlu dijital dönüşüm, teknostres ve tasarım odaklı düşünme gibi güncel kavramlar çerçevesinde ele almakta hem kuramsal bir analiz sunmakta hem de uygulamaya dönük çözüm önerileri geliştirmektedir. Bu yönüyle çalışma, bilgi hizmetlerinin niteliğini artırmak isteyen yöneticiler, uygulayıcılar, araştırmacılar ve politika yapıcılar için stratejik planlama, insan odaklı hizmet tasarımı ve teknostresle başa çıkma gibi konularda yararlanılabilecek kapsamlı bir kaynak niteliğindedir.

Kaynakça

- Akbulut, M. (2024). Bilgi sistemleri özelinde bütünsel dijital dönüşüm: Teknoloji ve ekosistem ihtiyaçlarının dengelenmesi. *Bilgi Yönetimi*, 7(2), 211–224. <https://doi.org/10.33721/by.1514672>
- Akınoğlu, H. F. (1993). Teknostres. *Türk Kütüphaneciliği*, 7(3), 159–173. <http://www.tk.org.tr/index.php/tk/article/view/1388>
- Çınar, K. (2017). *Potansiyel stres kaynaklarının üniversite kütüphanecilerinin çalışma yaşamı kalitesi üzerindeki etkisi: İstanbul örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, K. (2024). *Bilgi hizmetlerinde kullanıcı uyumlu dijital dönüşüm süreçleri, teknostres ve tasarım odaklı düşünme stratejileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çınar, K. (2025). *Dijital dönüşüm ve teknostres: Tasarım odaklı çözümler*. İstanbul: Hiperyayın.
- Çınar, K. (2025). *Stres ve çalışma yaşamı kalitesi: Kütüphaneciler üzerine bir araştırma*. İstanbul: Hiperyayın.
- Çınar, K., ve Furat, F. (2024). Teknostres kavramı üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrik analizi. *Arşiv Dünyası*, 11(1), 46–64. <https://doi.org/10.53474/ad.1486547>
- Demir, G. (2023). Kütüphanecilerde teknostres: Transaksiyonel stres kuramı bağlamında bir değerlendirme. *Kütüphane Arşiv ve Müze Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1–27. <https://doi.org/10.29228/lamre.67978>
- Kanık, L. (2023). Kütüphanelerde teknostresin nedenleri, etkileri ve çözüm önerileri. *Küllüye: Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* (Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı Özel Sayısı), 499–526. <https://doi.org/10.48139/aybukulluye.1351388>
- Sezgin, E. E. (2023). Teknostres: Teorik temel ve ampirik kanıtlar. A. Karaca, Z. Yalçın, E. E. Sezgin, E. Emül, A. Gülmez ve Y. Kızıltoprak (Ed.), *Dijital çağın yeni hastalığı teknostres: Meslekler arası bir karşılaştırma* içinde (ss. 11–42). Konya: Eğitim Yayınevi.